

Peter Čuka

ZARYS KONFLIKTÓW FUNKCJI TURYSTYCZNEJ Z INNYMI
RODZAJAMI DZIAŁALNOŚCI CZŁOWIEKA NA PRZYKŁADZIE
OBSZARÓW CHRONIONYCH W GÓRACH STAROHORSKICH

LE PRÉCIS DES CONFLITS ENTRE LA FONCTION TOURISTIQUE
ET LES AUTRES ASPECTS DE L'ACTIVITÉ HUMAINE; EXEMPLE:
LES TERRAINS PROTÉGÉS DANS LES MONTAGNES DE STARA HORA

AN OUTLINE OF THE CONFLICTS OF THE TOURIST FUNCTION
WITH OTHER TYPES OF HUMAN ACTIVITY ON THE EXAMPLE
OF PROTECTED AREAS IN THE STAROHORSKIE MOUNTAINS

Badanym obszarem są Góry Starohorskie. Region ten tworzy zajmująca ponad 200 km² jednostka geomorfologiczna Starohorské vrchy. Na północy Góry Starohorskie graniczą z Wielką Fatrą, na zachodzie z Górami Kremnickimi, na południu z Kotliną Zwoleńską, a na wschodzie z Tatrami Niżnymi. Do obszaru badań należy również część pasma Wielkiej Fatry (od szczytu Zvolen – 1402 m n.p.m. – do szczytu Krížna – 1574 m n.p.m.) oraz część Gór Kremnickich (od Tabla – 1178 m n.p.m. do Velestúr 1254 m n.p.m.).

Osadnictwo regionu jest od 700 lat związane przede wszystkim z górnictwem, hutnictwem, smolarstwem, drwalstwem i rolnictwem. Funkcja turystyczna pojawiła się na tym obszarze dopiero sześćdziesiąt lat temu. Opracowania na temat turystyki bardzo często zawierają rozważania nad problemami konfliktów pomiędzy „zjawiskami turystyki” a „sferami turystykę otaczającymi”. K. Pr z e c ł a w s k i (1996) rozumie turystykę jako zetknięcie (i konflikt) ludzi i kultur. W. W. G a w o r e c k i (1994) uważa turystykę za przyczynę pewnych dysfunkcji (i konfliktów). Wielu innych badaczy obwinia też turystykę o zagrożenie ekologiczne, jakie stwarza dla środowiska geograficznego (L o p u š n ý 1983, H r n ě i a r o v á, A l t m a n o v á 1984). Wszystkie te konflikty można podzielić wg ich głównego nośnika na cztery główne grupy.

1. Konflikty między rozwojem turystyki a tradycją, kiedy rozwój funkcji turystycznej jest ściśle ograniczony tradycjami i obyczajami miejscowej ludności.

Przykładem tego rodzaju konfliktu jest Korsyka, na której znajduje się dużo drugich domów, ale ze względu na miejscowe tradycje nie są wynajmowane przybyszom spoza wyspy. Równie niechętnie wynajmują swoje domy (teraz puste) mieszkańcy słowackiej Orawy.

2. Sprzeczność interesów turystyki z interesami ekonomicznymi lub politycznymi można obserwować np. w Niżnych Tatrach, gdzie właściciele terenów rolniczych niechętnie sprzedają grunty pod zagospodarowanie turystyczne (np. właściciel wyciągu narciarskiego wynajmuje tylko teren pod nim). Przykładem konfliktu funkcji turystycznej z polityką był w przeszłości problem bazy wojсковей na Mierzei Helskiej (D z i e g i e ć 1991).

3. Chyba najczęściej omawianymi konfliktami są konflikty turystyki ze środowiskiem przyrodniczym. Niekiedy jednak wycofanie turystyki z regionu może mieć bardziej niekorzystne skutki dla środowiska przyrodniczego niż jej dalsze funkcjonowanie na tym obszarze (por. Č u k a 1997).

4. Konflikty turystyki z prawem są, w przeciwieństwie do wcześniej wymienionych, ściśle ograniczone istniejącym systemem prawnym państwa i lokalnymi przepisami. Ten rodzaj konfliktów jest w badaniach geografów rzadko brany pod uwagę.

Problemu łamania prawa przez działalność turystyczną nie można rozwiązywać na płaszczyźnie uniwersalnej choćby dlatego, że rozumienie prawa, konstytucja, kształt ustaw są uwarunkowane wieloma różnymi czynnikami społeczno-politycznymi (ustrojem państwa, polityką regionalną itp.). Tak też jest i na Słowacji.

Celem pracy jest omówienie wybranych ograniczeń działalności turystycznej na płaszczyźnie funkcjonalno-prawnej. W przestrzeni turystycznej istnieje wiele potencjalnych konfliktów. Jednak tylko niektóre z nich można uznać za złamanie prawa czy lokalnych przepisów (a co za tym idzie ukarać sprawcę). Dla potrzeb tej pracy za konflikt działalności turystycznej z innymi rodzajami działalności człowieka uznano taki, którego efektem jest złamanie prawa lub lokalnych przepisów i który równocześnie ogranicza rozwój funkcji turystycznej. Za sytuacje konfliktowe uznać więc należy te, w których dochodzi do naruszenia prawnie ustanowionych norm i powstaje poważne zagrożenie dla prawidłowego funkcjonowania turystyki. W praktyce na badanym obszarze prawnie regulować i ograniczać funkcję turystyczną mogą: Dyrekcja Parku Narodowego Niżne Tatry (słow. NAPANT), Dyrekcja Lasów Państwowych, Dyrekcja Środkowosłowackich Wodociągów i Kanalizacji (słow. SVAK) oraz Urząd Miasta w Bańskiej Bystrzycy. W dalszej części pracy zostanie pokrótce opisana działalność tych instytucji w zakresie wpływu na ruch turystyczny.

W stosunku do funkcji turystycznej interesy wielu innych rodzajów aktywności człowieka można uznać za potencjalnie bardziej lub mniej z nią konfliktowe. Przykładem na to są ograniczenia ochronne NAPANT, Lasów Państwowych i SVAK, które mają na celu ochronę poszczególnych komponentów śro-

dowiska przyrodniczego. Ochrona ta dotyczy zwłaszcza: wód, pokrywy glebowej, powietrza i świata ożywionego, skutkiem czego ochronie podlega cała podstawowa część środowiska geograficznego, co z kolei wpływa pozytywnie na walory turystyczne krajobrazu rozumianego fizjonomicznie.

NAPANT powstał w 1978 r. Jego głównym zadaniem jest ochrona, odnowienie i zwiększenie wartości cennych elementów krajobrazu oraz bogactwa przyrodniczego i kulturowego. Od momentu powołania NAPANT jakakolwiek działalność na jego obszarze lub w jego otulinie jest regulowana przy współudziale dyrekcji parku.

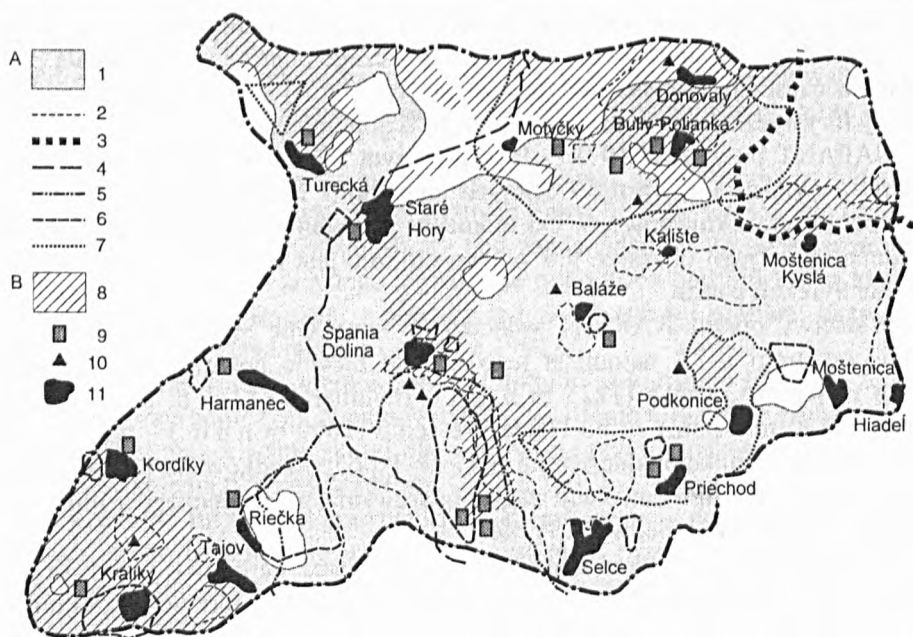
Właściwy obszar NAPANT wchodzi na teren Gór Starohorských na południe od drogi E-77, natomiast jego granica biegnie potem przez: Kochuľa (1026 m n.p.m.), Kečka (1225 m n.p.m.), Handliarka (1211 m n.p.m.), Koží chrbát (1330 m n.p.m.) aż po Hiadeľské sedlo (1099 m n.p.m.) – zob. rys. 1. Wykorzystanie funkcjonalne terenu NAPANT podporządkowane jest dyspozycjom zawartym w dokumentacji zagospodarowania przestrzennego i musi być zgodne z założeniami ideowymi Parku.

Potencjalnym zarzewiem konfliktów na linii: park narodowy–turystyka jest współcześnie dynamicznie rozwijająca się na opisywanym terenie górska turystyka rowerowa. Podjęto już w związku z tym pierwsze kroki w celu zamknięcia grzbietu Koží chrbát dla ruchu turystów korzystających z rowerów. Ze względu na stale rosnącą liczbę osób poruszających się rowerami po górach (wewnętrzne dane jednego z sześciu sklepów z rowerami w Bańskiej Bystrzycy mówią o liczbie 100 rowerów sprzedanych jednego dnia) ten potencjalnie istniejący konflikt będzie się ciągle zaostrzał. W roku 1996 na Uniwersytecie Mateja Bela została obroniona, kierowana przez autora, praca magisterska pt. *Možnosti rozvoju horskej turistiky rowerovej na terenie Parku Narodového Malá Fatra* (V o j - t a n o v s k á 1996). Wynika z niej, że w liczącej 80 tys. mieszkańców Żylinie rowery górskie posiada 20 tys. osób, z czego aż 56 % wykorzystuje je podczas wycieczek górskich.

W Góry Starohorskie wnika też otulina NAPANT, którą *Ustawa* nr 120 z 1978 r. (*Zbierka zákonov č. 14/1978 ...*) definiuje jako „obszary zainteresowania (parku)”¹ – zob. rys. 1. W Górach Starohorských znajdują się następujące „obszary zainteresowania”: C XIV² (Donovaly–Motyčky) i C VIII (Staré Hory–Hiadeľ). W zasadzie otulina parku dzieli badany obszar z północy na południe wzdłuż linii: przełęcz Veľký Šturec–Starohorská dolina aż po dolinę Hronu na odcinku Banská Bystrica–Šalková. Ruch turystyczny na tym terenie musi odpowiadać wymogom planów zagospodarowania przestrzennego. Wnoszone urządzenia turystyczne oraz budowle mieszkalne muszą mieć właściwy dla danej

¹ Są to obszary chronione przez NAPANT, w których dopuszczalne jest zagospodarowanie za zgodą dyrekcji parku.

² Rejon prawno-administracyjny parku.

Rys. 1. Konflikt interesów turystyki z inną działalnością człowieka

A. Granice: 1 – lasów o funkcji ochronnej, 2 – pastwisk, 3 – Parku Narodowego Niżnych Tatr (NAPANT), 4 – administracyjna granica miasta Bańska Bystrzyca, 5 – strefy ochronnej parku, 6 – strefy ochronnej wód II stopnia – zewnętrznej, 7 – strefy ochronnej wód II stopnia – wewnętrznej; B. 8 – przestrzeń turystyczna, 9 – źródła wody pitnej, 10 – szalasy, 11 – tereny zabudowane

Dessin. 1. Le conflit entre les intérêts du tourisme et autres activités de l'homme

A. Limites: 1 – des forêts à fonction protectrice, 2 – des pâturages, 3 – du Parc National de Tatra Basse, 4 – limite administrative de la ville de Bańska Bystrzyca, 5 – limite de la zone protectrice du Parc, 6 – limite de la zone protectrice des eaux du IIe degré – extérieure, 7 – limite de la zone protectrice des eaux du IIe degré – intérieure; B. 8 – l'espace touristique, 9 – sources de l'eau potable, 10 – huttes, 11 – terrains à constructions

okolicey charakter oraz muszą być podporządkowane typowi krajobrazu i konfiguracji terenu.

Już na pierwszy rzut oka widać jednak, że dochodzi tu systematycznie do konfliktów nie tylko ze stanowionym prawem, ale i normami estetycznymi oraz funkcjonalnymi. Przykładami mogą być ciągle trwające budowy domów wypoczynkowych policii z Bańskiej Bystrzycy lub schronisko „STS Bratislava” w Donovalach. Obie te budowle nie odpowiadają ustawie o NAPANT, są przykładem nierespektowania istniejącego ukształtowania powierzchni, a w warstwie koncepcyjnej są przestarzałe już dziś, chociaż jeszcze nie zostały ukończone. P. Č u k a (1992) wykonał waloryzację na podstawie estetycznych i ekologicznych cech terenu zagospodarowanego przez drugie domy. Zarówno

ekologicznych, jak i estetycznych warunków ustawy nie spełnia osada drugich domów Pod Magurou w gminie Donovaly.

Obszary leśne obejmują tereny o wartościach przyrodniczych i ekonomicznych nie dających się zastąpić. Do najważniejszych funkcji lasu zaliczyć można: zagwarantowanie zwierzyńce i roślinności ich naturalnego środowiska, produkcję masy drzewnej, odgrywanie roli regulatora w procesie krążenia wody (funkcja hydrograficzna) i funkcje turystyczne. Lasy w praktyce ekonomicznej Słowacji dzielą się na: lasy gospodarcze, lasy specjalnego przeznaczenia, lasy ochronne.

W polskiej praktyce leśnej są one dzielone na: lasy rezerwatowe oraz lasy grupy I (ochronne, w tym lasy przeznaczone dla masowego wypoczynku) i grupy II (gospodarcze) – por. J a s t r z ę b s k i (1983).

Na rys. 1 zaznaczono lasy o funkcji ochronnej, położone na obszarach niedostępnych dla działalności gospodarczej człowieka – np. w rejonie Jelenskiej skały i grzbietu Krížnej. Są to pojedyncze drzewa lub ich grupy znajdujące się powyżej zwartych kompleksów leśnych lub lasy o funkcji gleboochronnej, np. w głównym paśmie Wielkiej Fatry. Funkcje lasów ochronnych definiuje *Ustawa* nr 5 z 1995 r. (*Zbierka zákonov č. 5/1995...*), a priorytety dla nich leżą w polepszaniu warunków realizacji ich podstawowej funkcji (*Ustawa* nr 14 z 1994 r. – *Zbierka zákonov č. 287/1994*). W lasach tych ściśle regulowana jest działalność gospodarcza (pozyskiwanie drewna). Możliwość wystąpienia konfliktów z ruchem turystycznym polega głównie na istnieniu zakazu pozyskiwania z lasu o funkcji ochronnej drewna, które byłoby wykorzystywane do budowy urządzeń turystycznych, obiektów noclegowych, wyciągów narciarskich itp.

Niektóre formy aktywności turystycznej (np. turystyka piesza, turystyka zmotoryzowana i rowerowa) są przyczyną powstawania sytuacji konfliktowych w stosunku do funkcji ochronnej lasów. Zwłaszcza w słoneczne letnie weekendy problemem staje się parkowanie samochodów w piętrze klimatyczno-roślinnym lasu. Parkowanie „na dziko”, ale także wzniecanie ognia przez turystów w miejscach do tego nie przeznaczonych i rozbijanie namiotów poza terenami kempingów, jest niezgodne z *Ustawą* nr 15 z 1994 r. (*Zbierka zákonov č.15/1994...*) o ochronie lasów. Występowanie tego problemu można zarejestrować na wszystkich leśnych obszarach w Górach Starohorskich, np. w lasach w okolicy Polianki, Tureckej i Moštenicy. W sierpniu 1995 r. turyści spowodowali pożar w okolicy Harmanca, który pochłonął 2 ha lasu.

Wody występujące w Górach Starohorskich są istotnym źródłem wody pitnej. Najważniejsze są źródła w okolicach: Jergaly, Môce i Dolného Harmanca, zasilające Pohronską Magistralę Wodociagową, do której przyłączone są powiaty: Bańska Bystrzyca, Zwolen i Žiar nad Hronom. Zabezpieczeniem technicznym wodociągu i jego ochroną zajmuje się Dyrekcja Środkowosłowackich Wodociągów i Kanalizacji z siedzibą w Bańskiej Bystrzycy. Ochrona źródeł wody zagwarantowana jest odpowiednimi unormowaniami prawnymi oraz tzw. „de-

cyzjami administracyjnymi”, które mają charakter ustawy (w Polsce decyzje takie podejmuje właściwy organ odpowiedzialny za ochronę wód na danym terenie, lecz nie mają one takiej rangi – por. J a s t r z ę b s k i 1983). Rozporządzenia te wprowadzają dla obszarów ujęć wody kategorie stref ochronnych: I stopnia i II stopnia (w Polsce są to strefy ochrony: bezpośredniej i pośredniej). Strefa II stopnia różnicuje się na wewnętrzną i zewnętrzną.

W strefach ochronnych I stopnia znajdują się same źródła i ich bezpośrednie otoczenie. Są one praktycznie zamknięte, ogrodzone, a jakakolwiek działalność w nich jest zabroniona.

Niemal 90% terenów należących do wsi Donovaly i Motyčky znajduje się w strefie ochronnej II stopnia (o ogólnej powierzchni 30,15 km²). W obrębie takiej strefy ograniczane i monitorowane są wszystkie rodzaje działalności gospodarczej. Główny problem stanowi wysokie natężenie transportu tranzytowego oraz transportu będącego skutkiem dużego ruchu turystycznego. Strefa wewnętrzna Jergaly – o powierzchni 7,08 km² – jest zamknięta dla jakiegokolwiek formy turystyki.

W związku z potencjalnym konfliktem dwu funkcji: turystycznej i ochronnej ujęć wody zakazane jest na terenach stref ochronnych prowadzenie działalności turystycznej, wliczając w to również budownictwo tego typu. Na obszarze Gór Starohorských jest 14 takich stref ochronnych. Powierzchniowo największymi są (oprócz Jergaly i Donovaly): wewnętrzne strefy ochronne między dolinami Laskomerskou i Riečanskou, strefa na południe od Tajova, strefa w granicach wsi Králik, strefa na północ od Španej Doliny i Balázov oraz na północny zachód od Moštenicy. Zewnętrzne strefy ochronne zajmują ok. 25% badanego obszaru, a do najważniejszych należy obszar między Moštenicou a Selčianským dielom, tzw. Ľadová studňa (R e z o v s k á 1986).

Działalność rolnicza na opisywanym obszarze jest ograniczona głównie warunkami klimatycznymi, glebowymi i geomorfologicznymi. Teren ten wg *Atlasu SSR* (1980) został zaliczony do „regionów o bardzo małej intensywności rolnictwa”. Niemal 20% obszaru Gór Starohorských jest wykorzystywane do wypasu owiec i bydła. Wielkopowierzchniowe pastwiska położone są w granicach wsi: Selce, Donovaly, Motyčky, Podkonice, Moštenica i Turecká (zob. rys. 1). Na duże znaczenie łąk i pastwisk na tym obszarze wskazuje 32,8% udziału produkcji roślin pastewnych w całej produkcji rolnej w Niskich Tatrach i Górach Starohorských traktowanych łącznie (B e ň u š k a, K r a j č o v i č, P e t r i k o v i č 1994).

Wypas ma na tym obszarze długą tradycję i już w przeszłości posiadał charakter konfliktotwórczy. W minionych wiekach wypasanie kóz powodowało istotne szkody w roślinności leśnej. Konieczna była więc planowa regulacja stanu pogłowia tych zwierząt. Z końcem lat osiemdziesiątych na obszarze Donovaly – Hrubý vrch i na przełęczy Donovaly pierwotnie łąkowa roślinność została bardzo zdewastowana przez niedostosowaną do warunków nadmierną

koncentrację liczby owiec oraz niewłaściwe stosowanie środków chemicznych na darń, rośliny łąkowe i pastwiskowe. W chwili obecnej, ściślej od roku 1989, zaznaczył się pięćdziesięcioprocentowy spadek pogłowia zwierząt gospodarczych – owiec i bydła. (zob. tab. I).

Tabela I

Pogłowie zwierząt wypasanych na obszarze Gór Starohorských w 1988 i 1995 r.

Table I. Le cheptel d'animaux qui paissent sur les terrains des Montagnes de Stara Hora en 1988 et 1995

Siedziba spółdzielni rolniczej	Pogłowie bydła		Pogłowie owiec	
	31 XII 1988	31 XII 1995	31 XII 1988	31 XII 1995
Podlavice	1 872	758	1 253	723
Selce	3 658	370	1 793	0
Nemce	-	397	-	303
Priečhod	-	331	-	5
Podkonice	-	305	-	38
Banská Bystrica-Kráľová	2 635	797	1 191	201
Razem	8 165	2 958	4 237	1 270

Uwaga: Na omawianym terenie znajduje się tylko 65% pastwisk Spółdzielni Rolniczej „Kráľová”.

Źródło: Opracowanie własne za Rolniczą Agencją Reklamowo-Informacyjną (Poľnohospodárska reklamno-informačná agentúra ERPIŠ), 1996.

Czasy współczesne dają tu możliwość wykorzystania tradycji owczarstwa dla rozwoju agroturystyki. Jedną z instytucji opracowujących projekt rozwoju agroturystyki jest Instytut Badawczy Roślinności Trawiastej i Rolnictwa Górskiego w Bańskiej Bystrzycy.

Ze względu na regres produkcji rolnej na tym obszarze i recesję w owczarstwie stwierdzić można, że konfliktogenny charakter relacji: pasterstwo – ruch turystyczny ma znaczenie drugorzędne. Turyści mogą swobodnie przechodzić przez tereny pastwisk i szalasiska. Szalasy przydają krajobrazowi charakterystycznego kolorytu, rozwinięta jest też sprzedaż sera i żętycy. W pojedynczych przypadkach można mówić o zwiększonym pojawianiu się owadów w pobliżu obiektów turystycznych przy prowadzeniu tu wypasu. Niektórzy z turystów negatywnie oceniają też obecność zwierząt, zwłaszcza psów pasterskich.

Jednym z możliwych źródeł konfliktów są także potrzeby Bańskiej Bystrzycy. Granice administracyjne miasta wnikają w badany obszar (osiedle Sásová oraz tzw. enklawy miasta – słow. *mestské časti*: Kostiviarska, Jakub, Nový svet i Uľanka). Obecność tranzytowej międzynarodowej drogi E-77 władze

miasta mogą wykorzystać do rozwoju w tym miejscu usług związanych z obsługą ruchu turystycznego. Może się tak jednak nie zdarzyć, albowiem dziesięcioleciami nawarstwiający się problemy mieszkaniowe zmuszają miasto do poszukiwania nowych terenów pod zabudowę. Wprawdzie jakiejś większej budowy dziś się na tym terenie nie planuje, może ona jednak stać się zarzewiem konfliktów w przyszłości.

Obecnie bezpośrednio przy drodze działają: motel „Vesel” w enklawie Uľanka, motel w enklawie Kostiviarska oraz stacja benzynowa w Uľance i stacja obsługi pojazdów w dzielnicy Jakub.

Najważniejszym wnioskiem przedstawionej pracy jest stwierdzenie, że:

1) przepisy prawne (o funkcji ochronnej) regulują pewne funkcje turystyczne, ale często żywiołowy rozwój turystyki na wielu atrakcyjnych terenach nie uwzględnia ich istnienia, oraz

2) na badanym obszarze turystyka bierze udział w łamaniu przepisów prawnych.

Na podstawie doświadczeń zdobytych podczas pracy badawczej można zalecać dwa zasadnicze kierunki rozwiązań:

1. Zdecydowanie zwiększyć element represyjny przepisów prawnych.

2. Nie stosować ochrony prawnej na terenach najbardziej przekształconych przez działalność turystyczną – np. na terenach narciarskich, na terenach zabudowanych infrastrukturą turystyczną itp.

PIŚMIENNICTWO

Atlas SSR, 1980, Kartografický ústav, SAV, Bratislava.

Beňuška N., Krajčovič V., Peterikovič P., 1994, *Návrh reštrukturalizácie poľnohospodárskej výroby v okrese Banská Bystrica*, Výrobná časť, Výskumný ústav trávnych porastov a horského poľnohospodárstva, Banská Bystrica.

Čuka P., 1992, *Niektoré aspekty negatívneho vplyvu rekreačných aktivít v modelovom území Donovaly-Turecká*, Regionale Systeme der Umwelt. Nitrianska univerzita, Rakúsky inštitút pre Východnú a Juhovýchodnú Európu, Nitra, s. 179–190.

Čuka P., 1997, *Funkcja turystyczna Starohorských vrchov na Słowacji*, praca doktorska, Katedra Geografii Miast i Turyzmu, Uniwersytet Łódzki, Łódź.

Dziegieć E., 1991, *Przemiany wsi rybackich pod wpływem rozwoju turystyki. Przykład mierzei Wiślanej i Helskiej*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia geographica, nr 14, s. 107–120.

Gaworecki W. W., 1994, *Turystyka*, PWE, Warszawa, s. 277–288.

Hrnčiarová T., Altmanová M., 1984, *Hodnotenie vplyvu turistiki na devastáciu vysokohorskej krajiny (Nízke Tatry)*, Zborník prác 6, ČAV, Geografický ústav, Brno.

Jastrzębski L., 1983, *Ochrona środowiska w PŁR*, PWN, Warszawa.

Lopušný J., 1983, *Vplyv cestovného ruchu na krajinné komponenty a komplexy v Nízkych Tatrách*, Doktorská dizertačná práca, FESCR, Banská Bystrica.

Poľnohospodárska reklamno-informačná agentúra (ERPIŠ), 1996.

- Przeclawski K., 1996, *Człowiek a turystyka. Zarys socjologii turystyki*, Kraków, s. 74–76.
- Rezovská D., 1986, *Návrh pásma hygienickej ochrany prameňa Pod Javorom – Hiadeľ*, SVAK, podnikové riaditeľstvo, Banská Bystrica, s. 1–11.
- Zbierka zákonov č. 14/1978, *Vyhláška MK SSR zo 17.10.1978, ktorou sa vydáva štatút Národného Parku Nízke Tatry*, s. 518–528.
- Zbierka zákonov č. 15/1994, *Zákon SNR o hospodárení v lesoch a štátnej správe lesného hospodárstva*, s. 103–113.
- Zbierka zákonov č. 287/1994, *časť „Osobitná ochrana prírody a krajiny“*, s. 1402–1406.
- Zbierka zákonov č. 5/1995, *Vyhláška MP SR z 15.12.1995 o hospodárskej úprave lesov*, s. 30–37.

Paed Dr. Peter Čuka
Katedra geografie
Univerzita Mateja Bela
ul. Tajovského 40
974–01 Banská Bystrica
Słowacja

Pomoc w opracowaniu językowym:
Mgr Andrzej Stasiak

Wpłynęło:
16 stycznia 1997 r.